

Iakttagelser över vedskalbaggar från Norrbottnen och Uppland.

Av

STIG LUNDBERG.

Under de senaste åren har jag undersökt coleopterfaunan i träd och därvid gjort en del intressantare fynd, framför allt av cerambycider, för vilka redogöres här nedan.

Eleater Hjorti Rye: Ett flertal ex. i gamla ekstubbar vid Skogshögskolan, Stockholm. Imagines bl. a. 16/4 1952 och 19/4 1953, vilka tydligt övervintrat.

Pytho abieticola J. Sahlb.: Flera larver påträffade såväl vid Kalix som Överkalix våren 1955, i ett fall även under barken av en på lut stående torrgran, troligen beroende på bristen på lämpliga liggande träd.

Pytho kolwensis Sahlb.: Denna sällsynta art torde ej vara ovanlig i Överkalixtrakten på lämpliga lokaler med grova, gamla vindfällan av gran. 17/5 1955 påträffades sålunda 5 fullväxta larver i ett och samma vindfälle. Stammen låg fritt exponerad mot söder och barken satt så löst, att den lätt kunde avlägsnas med händerna.

Ceruchus chrysomelinus Hochenw.: Ett ex. togs 7/7 1954 krypande på en aspstubbe i barrblandskog ca 4 mil norr om Uppsala.

Notorrhina muricata Dalm.: I Orasjärvi 3 mil norr om Överkalix i Norrbotten finns en ca 300 år gammal gårdstall, som står ensam i en svag sluttning ner mot Lansån. Under de senare åren har trädet börjat torka och nu är endast enstaka grenar levande. Vid en undersökning visade sig den tjocka skorpbarken på sydsidan av tallen vara fullkomligt minerad av *Notorrhina muricata*, av vilken bl. a. ett par döda ex. påträffats 22/5 1953 och 3/3 1955. I gångarna fanns f. ö. *Bius thoracicus* F., en art, som eljest är ganska allmänt förekommande i Kalix nedre älv-dal framför allt i gran och av vilken jag även tagit två ex. i en murken björk och ett ex. i en asp. Förgäves har jag letat efter *Notorrhina muricata* på andra lämpliga tallar. Arten torde i Norrbotten vara mycket sällsynt, vilket kanske är naturligt med tanke på att den är ganska värmekrävande. Tidigare har den påträffats upp till Jämtland.

Judolia sexmaculata L.: Utvecklingen av denna rätt allmänna art är helt okänd. 30/4 1955 påträffade jag dock vid Kalix en död imago i puppkammaren i en torr granstubbe med mycket hård, tunn ytved. Larvgångarna slingrade sig under den hårda ytveden i murken rötved och voro fyllda med gnagspån.

Strangalia nigripes De G.: Om denna art har Palm (1951, p. 203) påvisat, att den huvudsakligen utvecklas i äldre döda björkar, gärna brandskadade. Jag tog därför för givet, att den larv av *Strangalia*-typ, som jag högg fram ur en torrasp ca 2 mil väster om Överkalix 18/3 1955, var en *Strangalia quadrifasciata* L. Larven förpuppades 28/3 och kläckningen skedde 7/4. Dagen efter var den fullt utfärgad. Det visade sig vara en hona av *Strangalia nigripes*. Ur samma asp fick jag senare tag på rester av en död imago. 9/4 fann jag ytterligare två larver, denna gång vid Kalix i några aspstubbar, och tydligen är det ej sällsynt, att arten går i asp. Gångarna slingrade sig i gränsen mellan lös rötved och hård torrved och utgångshålen voro runda, mycket lika dem av *Necydalis major*, av vilken talrika larver påträffades i samma aspar. Ingen av asparna var brandskadad.

Strangalia quadrifasciata L.: En ca 3 dm grov gråalstubbe på Seskarö mellan Kalix och Haparanda var på sydsidan perforerad med utgångshål av någon cerambycid och innehöll larver av *Necydalis major* i åtminstone tre storlekar 27/2 1955. Av imagofragment framgick, att även *Strangalia quadrifasciata* utvecklats i alen, en art, som jag tidigare (10/7 1953) tagit i ett ex. vid Långforsssel några mil norr om Överkalix.

Necydalis major L.: Denna art, som tidigare ej tagits i Norrbotten, har visat sig vara allmän överallt i björk- och aspstubbar. Larver ha påträffats i 3 storlekar och fullväxta larver, som tagits in för kläckning, ha utvecklats på tre veckor till en månad, något olika beroende på värmeförhållanden. Fullt utvecklade imagines, som lågo kvar i puppkammarna, höggos fram 10/7 1953 ca 3 mil norr Överkalix och så sent som 18/8 samma år observerade jag några svärmande exemplar strax söder om Överkalix.

Molorchus umbellatarum Schreb.: Denna art utvecklas, enligt vad som konstaterats i Finland och av Palm (1953, p. 181) i Småland, i fina grenar av vildapel. Av en händelse bröt jag av en gren från en vildapel vid Gryta några mil söder om Uppsala och grenen visade sig innehålla 2 puppor av *Molorchus*. Kläckningen misslyckades visserligen men artbestämningen har kontrollerats av Palm. Denna art har påträffats i Uppland tidigare av Lundblad. F. ö. torde det vara mycket ovanligt att cerambycider övervintra som puppor. Släktingen *M. minor* L. har jag dock konstaterat i några fall övervintra som imago och detsamma var fallet med 2 ex. av *Semanotus undatus* L. (ny för Nb.), som jag högg fram 10/3 1954 ur en grov torrgran vid Långforsssel. 2/5 1955 fann jag ytterligare 1 ex. och den 17/5 4 ex. av *Semanotus* i puppkammare vid Överkalix, vilket tyder på att arten allmänt övervintrar som imago. Jag har dock även funnit övervintrande larver, vilka förpuppats efter 1 månad inomhus.

Aromia moschata L. anses utvecklas på eftersommaren i slutet av juli-början av augusti. Att så ej alltid är fallet visar följande. 21/3 1955 högg jag fram en, som jag först trodde, *Xylotrechus pantherinus*-larv ur

en sälg strax väster om Överkalix. Redan 26/3 hade den förpuppats och puppan avslöjade, att det var fråga om *Aromia moschata*. 6/4 kläcktes skalbaggen och dagen efter var den fullt utfärgad ehuru ej helt kitiniserad. Kläckningen i det fria borde av detta att döma ske redan i juni månad. Två andra larver, funna strax norr om Kalix, utvecklades lika snabbt, vilket visar, att det ovan relaterade fallet ej var någon engångsföreteelse. De förpuppningsfärdiga *Aromia*-larverna avvika avsevärt från yngre, fullväxta larver och påminna mycket om den förpuppningsfärdiga larven av *Xylotrechus pantherinus*. Bästa skiljetecknet är, att *Aromia*-larven har tre par tydliga ben, medan larven av *Xylotrechus pantherinus* saknar synliga sådana. Den tredje vanliga cerambyciden i Norrbotten, som går på sälg, *Saperda scalaris* L., är betydligt mindre och utvecklas framför allt under barken, ej i veden som de båda förut nämnda arterna.

Xylotrechus pantherinus Saven.: Denna art, som tidigare förbisetts i Sverige, har visat sig vara tämligen allmän i Kalix älvdal och många såväl äldre som ofta även yngre till synes friska sälgar ha angripits, dvs. arten är primär skadegörare, vilket T. E. Leiler (1954, p. 171 ff.) även konstaterat i Uppland. Oftast förekommer arten tillsammans med *Aromia moschata* och som förut nämnts äro larverna ganska lika. Vanligen äter den i fullt frisk ved, men i något fall har jag funnit larver i helt torra och döda sälgar. Intagna fullväxta larver ha förpuppats efter ca 10 dygn och kläckts efter knappt en vecka. I ett fall (3/4 1955) högg jag fram en puppa, men denna visade sig vara död (sönderfrusen?). Tydligt hade förpuppningen skett på hösten, då puppan var fullkomligt felfri. Arten har hittills påträffats såväl omkring Kalix som Överkalix.

10/12 1954 högg jag f.ö. fram några larver vid Rölunda söder om Uppsala ur en stormfälld sälg.

Leioderus Kollari Redtb. och *Leiopus nebulosus* L.: 10/12 1954 tog jag hem en murken, ca 2 cm grov lönngren från Gryta (söder om Uppsala). Den visade sig innehålla 2 cerambycidlarver. Båda förpuppades omkring 20/1 1955 och 5 dygn senare hade en *Leiopus nebulosus* kläckts. Den andra puppan, en *Leioderus Kollari*, började mörkna 28/1, men tyvärr missköttes den och puppan dog. I grenen fanns många gamla utgångshål av *Leioderus*. *Leiopus*-larvens gångar skildes lättast från *Leioderus*-larvens på att de voro rundare.

Leioderus-angrepp har jag dessutom iakttagit i Uppsala och på en lokal vid Upl. Övergran, där varje äldre lönn hade grenarna angripna av arten. Några stamdelar av en yngre, ca 1 dm grov lönn, som fällts och legat på marken några år, togs hem och efter drygt 3 månader inomhus ha några larver förpuppats. Utvecklingen torde vara minst 2-, möjligen 3-årig.

Oplasia fennica Payk.: Några dels förmultnade dels färskare lindgrenar, som lågo på marken under några lindar på en lokal vid Övergran, *Entomol. Ts. Arg.* 76. H. 2-4, 1955

visade sig innehålla cerambycidlarver, vilka kläcktes efter en till två månader i rumsvärme. Resultatet blev *Oplosia fennica*, en art, som torde vara allmännare än vad känt är, där vildväxande lind förekommer.

Saperda perforata Pall.: Några i januari 1954 ca 3 mil norr om Uppsala stormfälda aspar angreps av *Saperda perforata*, vars larver redan samma höst voro förpuppningsfärdiga. Några puppor, som förvarades inomhus, kläcktes efter ca 2 veckor. De flesta puppkammarna lågo grunt i splinten, men i några fall hade larverna ätit sig in ca 1 dm, innan de förpuppat sig, och således förorsakat en del skada på virket. Dessa djupare angrepp funnos framför allt på under sommaren upphugget virke och berodde troligen på att veden börjat torka och att larverna då sökt sig djupare in för att få den rätta fuktigheten. *Saperda perforata* har jag även påträffat i Norrbotten, bl.a. i form av imagofragment 15/6 1953 vid Yttersel ca 4 mil norr om Överkalix och våren 1955 i form av flera larver vid Vitvattnet ca 2 mil norr om Kalix i ringbarkade aspar. Utvecklingen torde dock i Norrbotten vara minst två-årig. Tidigare har arten tagits upp till Ångermanland.

Platyrrhinus resinus Scop.: Anträffad i början av juli 1951 i flera ex. vid Malingsbo i Dalarna, där den utvecklats på bränd björk i av tickan *Hypoxylon concentricum* angripen ved. Arten är ej tidigare anträffad i Dalarna. På samma lokal påträffades även larver av *Upis ceramboides* L., likaledes ny för landskapet. I Norrbotten har jag funnit *Platyrrhinus* även på bränd sälg våren 1955 vid Vitvattnet, också där under tickan *Hypoxylon concentricum*.

Tropideres dorsalis Thunb. utvecklas enligt vad Palm (1951, p. 218 ff.) konstaterat i björk, al och sälg, framför allt i brandskadade träd. Våren 1955 upptäckte jag flyghål på sydsidan av en ca 1 dm grov, halvdöd rönn, och när barken avlägsnades, påträffades ett flertal förpuppningskammare av *Pissodes*-typ. Imagofragment i en puppkammare avslöjade, att det var fråga om *Tropideres dorsalis*. Små larver, av allt att döma levande av mellanbarken, påträffades också (2-årig utveckling?). Gångarna voro slingrande och fyllda med bormjöl. Stammen var ej brandskadad.

För bestämning och kontroll av en del skalbaggar samt goda råd vill jag här slutligen tacka jägmästaren fil. dr Thure Palm, folkskolläraren Axel Olsson samt läroverksadjunkten Einar Klefbeck.

Citerad litteratur.

- Leiler, T.-E. 1954: *Xylotrechus pantherinus* Sav., ein Schädling der Salweide (*Salix caprea* L.). — Entom. Ts. 75. — Stockholm.
 Palm, Th. 1951: Die Holz- und Rinden-Käfer der nordschwedischen Laubbäume. — Medd. fr. Statens Skogsforskningsinstitut, Bd 40, Nr 2. — Stockholm.
 — 1953: Anteckningar om svenska skalbaggar. VIII. — Entom. Ts. 74. — Stockholm.